

Чучалін О.П.,

викладач кафедри суспільних дисциплін

УДПУ імені Павла Тичини

РОЛЬ ТА МІСЦЕ РЕЛІГІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Соціальні зміни, що відбулися в результаті одержання Україною незалежності, розширили межі суспільної практики, обумовили якісно новий стан українського суспільства. Почалося відродження релігійного життя. Зростання ролі релігійного фактора на одне з перших місць у дослідженнях висунуло необхідність вивчення ролі релігії у політичній системі суспільства. У той же час зміна суспільного ладу виявила невирішені питання в середовищі релігійних організацій. Релігійно-національне відродження відбувається неоднозначно, суперечливо. У дослідженні позначена нами проблема конкретизована. Релігія розглядається не на тлі всього громадського життя, а в співвідношенні з політичною системою суспільства.

Без вирішення релігійних проблем українське суспільство не може рухатися до побудови правової демократичної держави і громадянського суспільства, необхідними атрибутами якого є національний розквіт і гуманізм.

Релігійне життя як складова частина громадського життя, з одного боку, є сукупністю універсальних, загальноукраїнських, а з іншого боку – специфічних регіональних ознак і особливостей. Тому загальнодержавні і регіональні компоненти в одних випадках, взаємодіючи між собою, формують систему гармонічного взаємозбагачуючого існування, а в інших – вступають у протидію, призводять до відчуження і розмежування в релігійному середовищі.

Релігія має тенденцію до поширення в будь-якому суспільстві, де людина багато страждає, в неї неясні перспективи на майбутнє. Українське

суспільство зараз знаходиться в стані невизначеності, переживає глибоку духовну кризу. У ньому відбувається переоцінка цінностей. На основі аналізу процесів, що відбуваються в релігійному середовищі, автором розкриваються прийоми і методи діяльності представників релігійних організацій і політичних діячів на сучасному етапі.

Специфіка сучасної релігійної ситуації полягає в наступному: спостерігається підвищення ролі релігійного фактора, що проявилось в рості релігійних організацій; відзначається релігійна багатоваріантність як у чисто конфесійному розумінні, так і в плані конфесійно-територіальному; відбулося перетворення країни в багатоконфесійну державу з домінуючими християнськими деномінаціями; спостерігаються конфлікти в релігійному середовищі, що збільшуються перманентним державним втручанням у їх врегулювання; здійснився розвиток національної самосвідомості у представників різних етнічних меншостей, одним з каналів якого є поява різних національних релігійних плинів і об'єднань.

Найбільш істотними відносинами між державою і церквою (релігійними організаціями) є економічні, правові, соціально-політичні і деякі інші. Вони допомагають зрозуміти канали взаємодії державних і релігійних структур.

Принципова новація сучасної української моделі державно-церковних відносин полягає в тому, що держава і церква визначаються як рівноправні суб'єкти державно-церковних відносин, кожен з яких діє в сфері своєї компетенції, взаємно підтримуючи один іншого.

Незважаючи на демократичність законодавства, реально державна політика в Україні не завжди відповідає існуючим правовим нормам. При реалізації Закону України «Про свободу совісті і релігійні організації» виявився недостатній рівень політичної культури, загальної культури деяких служителів культу, керівників місцевих органів влади, що демонстрували свою нетерпимість до віруючих інших церков, прагнення до монополії у

певних регіонах, наприклад, греко-католиків – на заході, православних – на сході і півдні країни.

Проблематика громадянського суспільства історично розвивалася на стику трансцендентних і соціокультурних понять про індивідуальний і груповий статус людини. Громадянське суспільство охоплює виробниче і приватне життя людей, їх традиції, звичаї, сферу освіти, науки, культури, що знаходяться поза безпосередньою діяльністю держави. Воно має складну структуру і містить у собі економічні, духовні, моральні, релігійні, етнічні, родинні й інші відносини й інститути, неопосередковані державою.

Кінець 90-х років ХХ століття знаменував собою прояв деякого позитивного зв'язку релігійного відродження з процесами становлення в країні громадянського суспільства, оскільки релігійне відродження, вважає автор, з'явилося вказівкою на необхідність більш чіткої ціннісної організації внутрішнього світу людини.

Духовним фундаментом західного громадянського суспільства стала Реформація, що сформувала незалежні від держави соціальні інститути. У той же час становлення громадянського суспільства в Україні має антизахідні тенденції, пов'язані з труднощами становлення незалежних громадських інститутів. Тому, з на мій погляд, побудова власного громадянського суспільства в нашій державі вимагає знання не тільки історичного досвіду інших країн, але й врахування власних історичних особливостей розвитку держави.

У східній частині України склалася певна дихотомія між православ'ям і протестантизмом. У західних областях і центральній частині країни спостерігаються гострі конфлікти між православними і греко-католиками, що перешкоджає становленню церкви як важливого інституту громадянського суспільства.

Вихід зі сформованого кризового стану церковно-релігійного життя можна знайти, як пропонують дослідники, і з чим ми згодні, у формуванні національної громадянської релігії як особливого надцерковного

ідеологічного утворення, що буде ставити на перше місце національний інтерес, буде покликано орієнтувати всіх громадян країни на сприйняття авторитету своєї держави. У цьому плані, на мою думку, важливою задачею релігієзнавців є розробка концепції громадянської релігії в Україні.

На сучасному етапі релігійні організації мають потенціал для участі в становленні громадянського суспільства, оскільки суспільство має потребу в них як моральній опорі. Релігійна сфера суспільства має свою специфіку, оскільки особливості релігійного світогляду і ролі релігійних організацій у суспільстві істотно виділяють її в структурі соціальних відносин. Основні конфесії зробили значний вклад у формування традицій і культури нашої держави і народів, що мешкають на її території.

Українська національна ідея проголошується не як спосіб національного обмеження, а як сучасна перспектива для всіх громадян країни, як рух до всебічної модернізації суспільства з метою досягнення передових рубежів людського розвитку, що має величезний потенціал для об'єднання народу і відновлення його духовної сили. Доведено, що в ході розвитку української державності в різні часові періоди практично скрізь неодмінним атрибутом національної ідеї залишалася релігія. У процесі еволюції форм політичного життя на території України, у процесі генезису української національної ідеї цей фактор виявився досить тісно залученим до її політичного змісту.